

Japonlar çok alçak görünüşlü, çok terbiyeli, çok çalışkan ve akıllı insanlardır. Ençok önem verdikleri şey insandır. Biz ise herşeyi herkesten iyi bilen, kafamız kızdığında ağızımıza geleni söyleyiveren, insana da hiç önem vermeyen bir dönemden geçiyoruz. Herhalde biz de insana önem vermesini, vatandaşına hizmet etmenin yüceliğini öğrenecek, kendi kuruluşlarımız boş otururken yurtdışına ucuz hammadde satmanın yanlış olduğunu kabul edeceğiz, piyasa ekonomisi adına! Margaret Thatcher'ın İkinci Boğaz Köprüsü hakkındaki çırpınmalarını doğru değerlendireceğiz.

Batı Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın sermayesini

de teknolojisini de yeterli ölçüde celbedemedik. Japon birtakım özel şartlar nedeni ile Türkiye'ye gerçekten gelebilir. Gelmelidir. Ama onu kandırma yolunu seçmeyeelim. Japonvari bir alçak gönüllüklük ona öğütülmüştür. Japon gibi tanıtalım. Gerçekçi olalım. Hele hele daha anlamını kavrayamadığımız "piyasa ekonomisi"nden hiç bahsetmeyelim.

Belki Japonlar gerçekten gelirler Türkiye'ye ve hem teknolojiyi, hem kaliteli üretim yapmasını hem de piyasa ekonomisini öğretirler bize, günün birinde. Türk vatandaşına yapabileceğimiz en büyük iyilik de bu olur: ona kaliteli mal ve hizmet sunmak.

"SUÇLU, KALK AYAĞA"

Teoman DURALI

Bu ibare hukuk anlayışıyla taban tabana zıttır. Zira birinin inandırıcı belgeler aracılığıyla suçluluğu kanıtlanıncaya değin sanık sayıldığı, artık herkesin bildiği bir hukuk kuralıdır. Ancak, buna ilişkin bir başka temel kural daha vardır: Davacı ile davalının karşısında tarafsız bir hâkimin bulunması gereği. Ayrıca, davalının aleyhinde yetkili mercilerin derlediği belgeleri mahkemede hazır bulunanlara serimleyen savcı ve davacı ile davalının haklarını hukuki yönden savunan birer avukat da saptırılmamış bir hukuk anlayışının gerektirdiği şartlar arasında yer alırlar. Öyleki, Eskiçağ Atina devletinden kalma bir yönetmek görevini yüklemekle yetinirler. Sözü edilen ülkelerin yahut toplumların mahkemelerinde nihâi hükmü verecek makam ise, gelişigüzel yurttaşlar arasından seçilmiş bir yargıçlar kuruludur. (Jury). Böylelikle hüküm vermek gibi, son derece zor ve insanda büyük gerilim yaratan bir iş, bir kişinin yetki ve sorumluluk tekelinden kurtarılmış oluyor. Nihayet, birkaç kişiden mürekkep bir kurulda üyelerden birinin verdiği karar, davanın sonucunu tayin etmez. Her bir üyenin kararı, ütekilerininkisince denetlenip dengelenebilir. Üstelik, seçilirken kurul üyelerinin hiçbirinin, davacıyla da davalıyla da maddi yahut manevi bir bağlantı içerisinde olmamasına özen gösterilir. Meslekten hukukçu olmadığım, işin ayrıntılarına inemiyorum. Ama şüphe yok, bir hukuk davasının sağlıklı bir tarzda yürütülüp sonuçlandırılması için demin zikrettiklerimin yanında daha nice hususlar dikkate alınmalıdır. Bütün bunlar da, hukuk üstünlüğünü benimsemiş bir düzenin, vazgeçemeyeceği, aralarından birkaç tanesini dahi göz ardı edemeyeceği şartlardır.

İşte böyle bir düzeni savunup 'cihanşumul' kılmak gerekçesiyle 'Müttefikler', 'Nasyonal Sosyalist Almanya'sı'na karşı bir 'haçlı seferi' yürütmüşlerdir. Bir Almanya ile Japonya'ya karşı otuz kadar, ne dersiniz deyin, millet, devlet, ülke yahut toplum kılıncı çekti. Altı yıl sürmüş ve yeryüzünün dörtbir yanını doğrudan doğruya yahut dolaylı olarak etkilemiş bütün çağların bu en canhıraş, fakat bir o kadar da görkemli savaşı ve onunla ilintili toplumsal, siyasi, ideolojik gelişmeler ile meseleler, bize kırk yıldır tek bir dalga boyu üzerinden nakledilmişlerdir. Savaşa ve onunla yakından yahut uzaktan ilgili bütün kötülüklerin tek bir mahreci tek bir sebebi vardır, o da, 'onbaşı çıkışlı', 'akli dengesi bozuk', 'mezczup', 'gaddar' bir 'müstebit' ile onun 'şeytanı' efsununa kapıl-

mış', 'insanlıktan çıkıp kudurmuş köpek sürüsüne dönüşmüş' bir toplum, bir millet.

Ne gariptir ki, 'vahşet'e karşı temeli hukuk ve adalet olan medeniyet sancağını açmış olanlar, hukukun esasını çiğnemişlerdir. Davacının, savunma makamının, savcı ile hâkimin, öyleki temyizcin de tek elde toplanması, söylemişsiniz, hangi hukuk anlayışıyla bağdaşır? XX. yüzyılda 'medeniyet muhafızlığı'na 'soyunmuş' kimselere M.Ö. 50'li yıllarda 'vay, mağlupların haline!' diyenler Sezar'ın zihniyeti yarasır mı? Galip taraf, kendisini 'pirüpak' tanıtırken, mağlupların eller tutar hiçmi hiç bir yanını bırakmamaları, akılla, mantıkla, ızanla, insaf-la nasıl uyusur? Mutlak iyi ile kötü ayırımı, olsa olsa çok niteliksiz edebiyat ürünlerine has bir özellik değildir.

Düşününüz bir kere: Bir mezczup, dünyayı kana, ateşe boğmuş, felakete sürüklemiş; olacak iş mi? İnsanlık, bu kadar zavallı, bu denli aciz mi, bir tek deli kasaba kurbanlık koyun misali "al, kes" diye kafasını uzatsın? Bir çılgın canavar, üç beş kişilik avanesiyle ilkin Avrupa medeniyetinin dört ana payandasından biri olan Alman kültürünün taşıyıcısı milleti ve devleti avucunun içersine alıverecek, ardından da yeryüzünün en ilerlemiş, en güçlü, en mamur ve müreffeh toplumlarının yaşadığı koskoca Avrupa kıtasını aşağı yukarı yirmi ay zarfında Atlas okyanusundan Ural ile Kafkas dağlarına, Kuzey kutbundan Büyük Sahraya dek- hemen hemen tamamıyla ele geçirecek...havsalya sığar mı bu? İş bunun da bitmiyor: Yeryüzünün hemen hemen bütün maddi manevi kaynaklarını seferber etmiş aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya, İngiltere ile Fransa gibi, her biri neredeyse başlıbaşına bir 'dünya' mesabesinde, otuz kadar anlı şanlı devlet, söz konusu mezczup'u yenip ülkesini yerle bir etmek amacıyla altı koca yıl didinip durmuştur. Bu, nasıl bir 'iblis', karşındakiler de ne biçim 'melek' imiş, böyle, açıklamışsınız! Sözü ettiğimiz 'iblis' doymak bilmez 'kan emiciliğini'ni icra edebilmek üzere, bunca 'şeytan yamağı'ni, 'şeytan yavrusu'nu nereden devşirdi, dersiniz? Bu millet, Cusanus'lu Nicolaus'ları, Kepler'leri, Luther'leri, Leibniz'leri, Kant'ları, Hegel'leri, Alexander ile Wilhelm von Humboldt'ları, Marx ile Engels'leri, Planck'ları, Einstein'ları, V. Karl'ları, Büyük Frederik'leri, Bismarck'ları Moltke'leri, Telemann'ları,

Bach'ları, Haydn'ları, Handel'leri, Mozart'ları, Beethoven'leri, Schuman'ları, Schubert'leri, Heine'leri, Goethe'leri, Schiller'leri insanlığa sunarken iyiydi, hoştu da. Hitler'in çevresinde toplanırken mi iblisleşiverdi? Nasıl olur da, koca bir toplum birdenbire böylesine topyekün cinnet geçirebilir? Unutmamalı ki, Hitler ve onun önderlik ettiği Milliyetçi Toplumcu (Nasyonal Sosyalist) Parti ihtilal yoluyla değil, serbest seçimlerle iktidara gelmiştir. Almanya'da bu harekete karşı çıkmış olanlar azınlıkta kalmışlardır. Ayrıca, Hitler'i ve onun başını çektiği hareketi aynı millet, kendisini bekleyen kaçınılmaz felakete değin canı kanı pahasına destekleyip savundu. Acaba Sibiryanın buz çöllerinden Afrikanın kızgın kum çöllerine dek ve dünyanın bütün denizlerinde canlarını fedâ edebilen bu adamların hepsi de delimiydi, aptalmıydı, şaşırılmışıydı? Hadi diyelim ki, Milliyetçi toplumcular, iktidara yeni geldiklerinde yahut II. Cihan Savaşının hemen başlarında Alman halkının gözleri daha açılmamış vecit henüz hâlinde çıkmamıştır. Böyle bir 'kabul' Alman milletini tanımamak anlamını taşır. 'Felsefleşmiş medeniyet' raddesine ulaşmış toplumların, rastgele yol almamak gözden kaçmayan bir vaki'dir. *Immanuel Kant*' belirlemiş bulunduğu *buyuruca* (İmperativ), *kural-koyucu* (normativ) yapıdaki ÖDEV (Pflicht) AHLAKI, etkilerini, ihtimâl Kant'ın adını hiç işitmemiş olan, fakat işini söz konusu 'ahlâk'a uygun şekilde eksiksizce, tamamlam gerçekleştirmek çabasındaki çamaşırcı kadınına varıncaya dek hemen her Almanı duyurur(1) Alman halkının, omuzlarında iktidara taşınmış olduğu *Adolf Hitler*' in peşinden gözünü kırpmaksızın korkunç yıkıma, felakete koşuşunu, benim, bu çerçeveye oturtabilir miyiz? (2) Nefesinin en son nebzesine kadar bu halk, kendisine 'kılavuz' ilâh ettiği kişinin arkasından bir ân için durmaksızın durulmaksızın yürümüştür. İşte bu iddiamızın en sağlam belgesini bize Hitler'in samimi dostu ve yakın çalışma arkadaşı *Albert Speer* sunmaktadır. 1945'in martına gelindiğinde, savaşın artık bittiğini, Almanya'nın ise yere serildiğini Hitler'den gayrı artık herkes kabul etmekteydi. Almanya'nın en azından Rus işgaline uğramasını önlemek amacıyla Anglo- Amerikalılarla anlaşmak ihtiyacını duyanlar arasında Speer de vardı. Bu durumda iki sevgili arasında muallakta kalmış bir sev-dâlinin sıkıntısını, bunalmını yaşayan Speer, sonuçta Almanya'yı Hitler'e tercih etti. 'Kılavuz'un, önder'in ortadan kaldırılması gerektiği kanâatıyla hareket geçti. Ancak, ilkin, Alman halkının böyle bir teşebbüse nasıl tepki göstereceğini anlamak istedi. Ren nehri boyunca uzanan cephede bu maksatla teftiş gezisinde bulunurken halkın ve basit askerinin, Hitler'e hâlâ sarsılmaz bir inançla ve sadıklıkla bağlı olduğunu biraz da hayretle tesbit etti. Nitekim bir gece, siperde bir öbek madencinin sohbetine kulak misafiri olur, Zaman zaman fişekler, ortalığı aydınlatmalarına rağmen, Speer'i karanlıkta kimse tanıyamaz. Sohbet kimsesizlikçe, bu emsalleri, Hitler'e güvendikleri kadar kimsesiz güvenemeyecekleri görüşü Speer'de yerleşir. Söz konusu adamlara kalırsa, işçi sınıfını yine aklı işçi olan Hitler'den iyi kim anlayabilirdi ki! Uçurumun kenarındaki Alman kavmini olsa olsa bu mucizeler yaratan adam kurtarabilirdi. Speer, basit Alman askerini, işçisini, köylüsünü, kısacası halkını temsil ettiğine inandığı bu insanlardan edindiği izlenimler sonucunda Hitler'e karşı kurmayı tasarladığı komplo-dan vazgeçmiştir. Bununla birlikte, Hitler'in, gerek Al-

manya'daki gerekse Alman ordusunun geri çekilmeye başladığı işgal altındaki ülkelerdeki bütün uğultusundaki buyruklarını yerine getirmeye için elinden geleni ardına koymamıştır. Savaşın, askeri ve iktisadi yönlere yitirilmiş olduğunu, hiç olmazsa, Alman milletinin tekrar şifa bulabilmesi için zorunlu maddi temellerin toptan yokedilmemesi gerektiğini Hitler'e bildirir. Hitler ise, Speer'e şunları yazar: "Yenilgiyle sonuçlanacak savaşla birlikte millet de yokolmalı. Kaderden kaçılmaz. En aşağılık şartlarda yaşamının ne anlamı olabilir ki! Tam tersine, bu şartlar ortadan kaldırılmalı artık; hem bunu, kendimiz yapmalıyız... Çarpışmalarda ortaklaların kıymet-i harbiyesi ne ola ki! Nasıl olsa, iyi olan, değerli olan ölmüş, şehit düşmüş olmayacak mı!" (3)

Tarihin gerçekten ender anlarında insanlık ailesinde belli birkaç millet, tümüyle 'devlet'leşebilmiş, sıkılmış yumruk misali ~~güçlü~~ birlik oluşturabilmiştir. Böyle milletleri birtakım maddi mülahazaların gütmüş olduğu pek söylenemez. Bunların, ilhamlarını bir yahut birkaç ahlaki düsturdan, ülküden aldıklarını görüyoruz. Bu çeşit ülküleri de 'önderlik', 'kılavuzluk' görevini yüklenmiş belirli bir kişi kendinde cisimleştirir. İşte Almanya'daki Milliyetçi Toplumcu hareketi yöneltmiş ülkülerin de, bütün olumlu ve olumsuz yanlarıyla Hitler'in kişiliğinde derinliğini, temerküz ettiğini aynıyla seçtikçe kavriyoruz. Baştan koyulmuş bir hedefe ulaşmak üzere yola çıkmış bir toplum ile onun önderi güneşli günlerindeki beraberliklerini fırtınaya yakalandıklarında dahi terketmemişlerdir. Nasıl Alman milleti, kılı kırkıdamaksızın cehennem ateşine yürümüşse, Hitler de aynı şekilde sonunun yaklaştığı 1945 Mart'ında çevresindekilerin ısrarına, yarıyarı yakarmalarına kulaklarını tikayıp Berlin'de kalmış, perdeyi kendi eliyle kapatmıştır. Düşünceleriyle, ülküleriyle harekete geçirdiği milletiyle zirvelere tırmanmış; katı, kaskatı, tavizsiz tutumu yüzünden yine milletiyle birlikte çökmüş, yıkılmıştır. Şu yeri göğü inleten düsturş ile onun ardından çıkagelen amansız yıkılış, durup dururken belirivermiş bir tesadüf eserimidir, dersiniz? Bakın, yine Kant ne soruyor: "Koyduğun kuralın, genelgeçer bir yasa olmasını isteyebilirmişsin?" sorusunu da kendisi cevaplandırıyor: "İsteyemezsen, koyduğun kural, batıldır..." (4) İşte, verdiğimiz her taviz, koymak istediğimiz kuralı, genelgeçer bir yasa olmaktan uzaklaştırır. Bugün anlarımızda tazeliğini hâlâ kaybetmemiş olan Milliyetçi Toplumcu (Nasyonal Sosyalist) hareket ve onun önderi böylesi tutarlı şekilde sonuçlandırılmış mantıklı -ama asla sağduyulu olmayan- bir gidişin canlı örneğini bize sunmuşlardır. Bize çarpıcı gelen, bizi irkilen de, hayata çok uzak kalan mantığın, bu derece ete kemiğe büründürülmüş olmasıdır. Bu hareketi yürütmüş insanlarca işlenmiş cinayetlerin, mezalimlerin etkileyiciliği buradan geliyor olmalı. Yoksa Nasyonal Sosyalist Almanya'sının temerküz tesislerinde yaktığı yahut zehirlediği ve daha başka yerlerde eziyet çektiği, nihayet katlettiği milyonlarca insana karşı işlemiş olduğu suçların oranı. Komünist Rusya'nın, Gulag takımadalarında, kollektif çiftliklerde, Kırmın'da, Polonya'da, Macaristan'da ve daha nice nice yerlerde, yörelerde kırıp geçirdiği insanlara karşı işlediği suçlardan daha fazla olduğu nasıl iddia edilebilir? Ya peki, hep 'Suret-i Hak'tan gözükmüş hürriyetçi, insançıl

- (1) Ahlak sistemini meydana getiren kurucu unsurlar, Kant'a elbette gökten 'zenbil'le inmediler. Her sistem kurucu büyük filosof-bilgin gibi Kant da, neşed etmiş olduğu toplumun 'nabzını tutmuş'tur. Toplum ruhunun derinlerinde 'yüzergezer' durumdaki değerleri 'su yüzü'ne çıkarıp işleyen, sonuçta da toplumuna, milletine çekidüzen ve yön verecek geniş boyutlu bir 'değerler sistemi'ni oluşturan, filosof-bilgindir. İşte böyle bir sistem çerçevesinde maddi ve manevi gücünün sınırları hakkında bilince kavuşan bir topluluk, toplum, bir halk ise, millet aşamasına erişir.
- (2) *Niccolo Machiavelli*'nin ahlak ile devlete ilişkin düşünce sistemi de bize İtalyanların, savaşın seyrine göre müttefik değiştirme tutumlarını ve umuzlarda iktidara taşıdıkları bir *Benito Mussolini*'yi, talih dönüncü, ayaklarından asıp balgam yağmuruna tutmaları türünden davranışlarını aydınlatabilir mi?
- (3) Bkz: H. R. Trevor-Roper: "The Last Days of Hitler", 89. ile 90. sayfalar; MacMillan, Londra, 1947.
- (4) Kant, akıl yürütmelerinin sonunda şu eşsiz ahlak düsturuna varmıştır: "Hep öyle davranmalıyım ki, koyduğum kuralın, genelgeçer bir yasa olmasını isteyebileyim" -"Grundlegung zur Metaphysik der Sitten", I. bölüm, III/20 ff.
- (5) Aristoteles'in, dillere pelesenk olmuş "zoon politikon" deyişiyle kastettiği de budur.
- (6) "Göğe Dair" ("De Caelo"), 1/4 (271a33).